

INTERVIEW

PHILIP NAUWELAERTS PLEIT VOOR BINDEnde NORMEN VOOR BEDRIJVEN

Aan de universiteit Antwerpen vindt vandaag een conferentie plaats over een cruciale vraag in een geglobaliseerde wereld: hoe kan men bedrijven zover brengen dat ze in de derde wereld werken volgens de regels die in het Westen gelden? Professor Philip Nauwelaerts pleit voor bindende VN-normen.

Wetteloosheid voor bedrijven in derde wereld

VAN ONZE REDACTEUR

BART BEIRLANT

ANTWERPEN | Total in Myanmar, George Forrest in Congo, Shell in Nigeria: geregeld komen internationale westerse bedrijven negatief in het nieuws omdat ze het er niet nauw zouden nemen met het milieu, arbeidsvoorwaarden, mensenrechten,... 'We willen bekijken wat er internationaal kan gebeuren om ervoor te zorgen dat bedrijven ethisch ondernemen in de derde wereld', zegt professor Philip Nauwelaerts, die de conferentie organiseert. 'Hoe kan men bedrijven vragen de mensenrechten te respecteren? Eigenlijk is dat een verplichting, want het staat in de universele verklaring van de rechten van de mens. Maar bedrijven voelen zich er niet door verbonden: als het kan, willen ze het wel doen; als het moeilijk wordt, vinden ze dat ze er even buiten mogen stappen. We willen ook ingaan op de ethische codes van bedrijven en nakijken hoe strikt ze worden nageleefd.'

Aan ethische codes ontbreekt het dus niet?

'Elk bedrijf vandaag heeft een ethische code: mooie publicaties die vaak met veel poeha worden uitgegeven. Maar in de meeste codes wordt niet verwezen naar respect voor de mensenrechten, terwijl dat volgens ons een essentieel element moet zijn. Wellicht leven de bedrijven hun codes goed na — daar ga ik toch van uit. Maar gaan ze in ontwikkelingslanden ook na of hun leveranciers, klanten, joint ventures en stakeholders dat allemaal respecteren? Dat lijkt evident, maar het wordt tot nog toe niet algemeen aanvaard. Een bedrijf als C&A probeert dat wel te doen.'

Zitten er structuren of patronen in de misstanden?

'De misbruiken zijn groot in landen met een zwakke overheid. Dan denken we vooral aan Afrika, waar heel veel natuurlijke rijkdommen zitten die geëxploiteerd worden. De bedrijven betalen daarvoor, maar het is niet altijd duidelijk aan wie. Dat zou al een eerste stap kunnen zijn: duidelijk maken wat ze precies doen en aan wie ze betalen.'

Meer transparantie.

'Klopt. Als we het over Congo hebben, is het nog altijd hetzelfde systeem als ten tijde van Mobutu: men ging een keer per jaar met Mobutu praten, men discussieerde over de deal en men betaalde cash aan Mobutu. Ik denk dat er nog altijd niet veel veranderd is. Het mag niet bekend zijn hoeveel men betaalt, of aan wie.'

'Sommige bedrijven zijn op de vingers getikt door de VN-experts die de plunderingen van de Congolese natuurlijke rijkdommen aanklaagden. Daar zat toen een dubbelzinnigheid in: door de oorlogssituatie

konden ze niet altijd aan de overheid betalen. Ondernemers zijn pragmatisch en betalen aan wie de controle over het gebied uitoefent. Eigenlijk

is dat niet aanvaardbaar: je kan niet gaan betalen aan degene die toevallig wat wapens heeft en die specifieke mijnregio controleert.'

'Maar bedrijven hebben het ook niet makkelijk. Ik denk aan Angola: daar hebben sommige olie-exploitanten wel gepubliceerd wat ze betaald hebben, en ze zijn prompt buitengevloegen.'

In 2003 heeft een subcommissie van de oude VN-mensenrechtencommissie geprobeerd enkele basisregels vast te leggen. Welk zijn de belangrijkste?

'Het ging om basisrechten die alle bedrijven hier respecteren: inzake milieu, arbeidsvoorwaarden, mensenrechten, anti-corruptie. Die basisregels wou men verplicht maken. Maar het is fout gelopen in de mensenrechtencommissie zelf, die intussen opgedoekt is en vervangen is door de raad voor de mensenrechten. Zo is het initiatief een stille dood gestorven.'

'Kofi Annan, de ex-secretaris-generaal van de VN, heeft een speciale vertegenwoordiger aangesteld: de Amerikaanse professor John Ruggie. Hij onderzoekt dit thema sinds 2005, vooral vanuit juridisch standpunt. Op geen enkel ogenblik is gebleken dat Ruggie die normen echt wil verdedigen. Het blijkt dat het vanuit strikt juridisch standpunt moeilijk is om die normen afdwingbaar te maken. Dat neemt niet weg dat de VN het enige instrument zijn die internationaal maatregelen zouden kunnen nemen. Ideaal zou zijn dat men tot normen komt die de VN kunnen opleggen.'

Bedrijven willen niet weten van bindende normen. Waarom niet?

'Ze willen niet in een keurslijf gedrukt worden, ze willen vrij kunnen ondernemen. Eigenlijk zitten ze in een absolute luxesituatie sinds de val van de Muur in 1989. De privé-onderneming heeft gezegevierd. Dat is allemaal niet slecht. Maar er is een globalisering tot stand gekomen, en globalisering betekent vrije handel, dus geen dwingende maatregelen. Dat belet niet dat sommige bedrijven in 2003 sympathiek stonden tegenover die gedragsnormen. Maar conservatieve lobby's zoals de Amerikaanse kamer van koophandel hebben dat op alle mogelijke manieren tegengewerkt. Nu geldt er eigenlijk een totale wetteloosheid voor internationale bedrijven. Dat zijn bedrijven zo

Philip Nauwelaerts. © rr

Goudontginning in de mijn van Montgbawalu, in het Ituri-district in Congo. © reuters

moeilijk ter verantwoording kunt roepen, vormt een probleem.'

U pleit voor bindende normen?

'Nu blijft het vooral 'window dressing'. Men past een aantal ethische codes toe zolang het niet te moeilijk is. Zodra de concurrentie te groot

'Kun je Forrest verwijten dat hij handig en slim is?'

wordt, vervalt dat. Als het bindend zou zijn, zou men bedrijven ter verantwoording kunnen roepen. Dat is nu vrijwel onmogelijk.'

Laten we dit concreet toepassen op Congo. De Gécamines zieltoogt, George Forrest slaagt erin om via de Kamoto Copper Company vijf belangrijke mijnsites in Katanga te exploiteren. Hij belooft in ruil duizenden jobs. Schandaal, roepen sommigen: een eerlijke deal, zeggen anderen.

'Voor zover ik weet is Forrest een

vrij correct zakenman. Hij kent natuurlijk Congo door en door en heeft zeer gunstige deals kunnen afsluiten, gewoon omdat de overheid niet in staat is te onderzoeken wat die deals juist inhouden. Waar ligt dan de fout? Kun je Forrest verwijten dat hij handig en slim is?' 'Het zou wel mooi zijn mocht Forrest iets transparanter werken en duidelijker zeggen hoeveel hij aan wie betaalt. Het wekt altijd wantrouwen als je ziet bij hoeveel hoge politici hij aan lobbying doet. Het is toch merkwaardig dat minister van Buitenlandse Zaken Karel De Gucht Forrest een paar keer op zijn plaats heeft gezet.'

En wat met Total in Myanmar? Moet de maatschappij zich terugtrekken omdat ze via de betaling van belastingen de militaire junta financiert? Total zegt: 'Geen nieuwe investeringen, maar wij blijven.' 'Sommige petroleumbedrijven hebben zich onder druk teruggetrokken uit Myanmar. Ik weet niet of het gunstig zou zijn dat Total zich terugtrekt. Dat zou niet veel opleveren, alleen dat andere bedrijven

— Chinese of Indiase — in de plaats komen. Daar los je het probleem dus niet mee op.'

'Wat me wel interesseert, is de vraag in hoeverre Total er op ethische wijze werkt. Het bedrijf wordt verweten een soort slavenhandel in de hand te houden; dat zijn zware beschuldigingen. Als Total daar aan deelneemt, zou het zich beter terugtrekken.'

'Maar gewoon aan bedrijven zeggen: 'Er loopt iets mis in het land, trek u terug', dat is te eenvoudig. Daarnaast vind ik wel dat bedrijven ook een rol kunnen spelen als de overheid tekortschiet. Bedrijven gaan ervan uit dat mensenrechten en milieu een zaak zijn van de overheid; maar heel wat overheden, zeker in de derde wereld, zijn niet in staat of niet bereid dat te respecteren. Op dat moment zouden bedrijven moeten durven zeggen: 'Dat kan voor ons niet meer door de beugel.' Het engagement van bedrijven zou op dat vlak groter mogen zijn.'

ONLINE

www.ua.ac.be/dev